

Ülkemizde Patent Koruması ve Patent Teşvik Sistemleri

Pınar ELMAS

Globalleşmeyle gelen rekabet ortamıyla, yaratıcılığın yükselen bir değer haline gelmesi ve teknolojiye kaydedilen hızlı ilerlemelerle sınai mülkiyet hakları son derece önemli bir hale gelmiştir.

Rekabet ortamı her ne kadar firmaların gider kalemlerinde ar-ge faaliyetlerine daha fazla yer vermelerine neden olsa da, sınai mülkiyet haklarının öneminin ülkemizde halen yeterince anlaşılmadığı gözlemleniyor. Maalesef ülkemiz patent başvurularında gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde kalıyor.

Ancak yine de ülkemizde her yıl patent başvuru grafiğinin yukarı doğru seyretmesi ve patent başvurularında yerli firmaların payındaki artış memnuniyet verici. Türk Patent Enstitüsü'nün verilerine göre; 2000 yılında 277'si yerli, 3.156'sı yabancı toplam 3.433 olan patent başvuru sayısı, 2007 yılında %55 artarak, 1.838'i yerli, 4.351'i yabancı olmak üzere toplamda 6.189'a ulaşmış.

Ayrıca 2000 yılında yerli firmaların patent başvuru sayısının yabancı firma patent başvuru sayısına oranı %8,7 iken, bu rakam 2007 yılında %42'ye yükselmiş durumda. 2007 yılında yerli başvurularda 787 ile İstanbul, 248 ile Ankara ve 135 ile İzmir başı çekiyor.

Rakamlar ülke genelinde patent başvuru sayısının, özellikle de yerli firmalara ait başvuru sayısının önemli ölçüde arttığını gösteriyor. Demek ki yerli firmalar artık ar-ge faaliyetlerine daha fazla önem veriyorlar. Ancak ar-ge faaliyetlerinin ve buluş sayısının artmasının yanı sıra, buluşların korumaya alınmalarının, yani, sınai mülkiyet haklarının öneminin ve avantajlarının iyi anlaşılması önem arz ediyor.

“Sınai Mülkiyet Hakları” Nedir?

Buluşların ve yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ticarete konu olmaları durumunda, sahipleri tarafından üretmeye ve satmaya belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan haktır.

Sınai mülkiyet hakları; patentler, faydalı modeller, ticari markalar, hizmet markaları, endüstriyel tasarımlar, coğrafi işaretler, entegre devrelerin topoğrafyaları kavramlarını kapsamaktadır. Sınai mülkiyet ülkemiz için; teknolojik gelişmelerin hızlanması, yabancı sermaye, uluslar arası ilişkiler ve AB ile ilişkiler açısından son derece önem arz etmektedir.

Patent

Patent; bir probleme yeni teknik çözüm getiren; ya da bir işin gerçekleştirilmesi için yeni metotlar, yeni ürünler öneren buluşlara tanınmış tekel hakkıdır.

Ancak, tekniğin bilinen durumunu aşan, sanayiye uygulanabilen ve yeni olan buluşlar patent alabilir. Patent sahibi patentli ürününü yalnızca kendisi üretebilir, patent üzerindeki haklarını başka kişilere devredebilir veya lisans verme yoluyla patent haklarından kar payı alabilir. Patent, buluş konusu ürünün incelemesiz sistemde 7, incelemeli sistemde 20 yıl korunmasını sağlar.

- İncelemesiz sistem:

Patent başvurusunun daha az maliyetli ve süratli bir şekilde sonuçlanması isteniyorsa incelemesiz patent alınabilir. Ancak süresi nispeten kısıtlı, 7 senelik bir koruma sağlamaktadır. 7 yıllık sürenin bitiminden önce inceleme talebinde bulunulur ve sonuç olumlu olursa, patent incelemeli hale çevrilir.

- İncelemeli sistem:

İşlemleri incelemesiz sisteme göre daha uzun süreli ve daha maliyetli olup, başvurunun yenilik, buluş basamağı ve sanayiye uygulanabilirlik kriterlerine sahip olup olmadığına dayanarak verilmekte ve 20 yıllık bir koruma elde edilmektedir.

Faydalı Model

Faydalı model, Türkiye’de ve dünyada yeni olan, sanayiye uygulanabilen buluşların sahiplerine koruma sağlayan bir sistemdir.

Faydalı model belgesi, patente oranla, hem zaman hem de masraf açısından daha elverişlidir. Faydalı model sisteminde patente olduğu gibi araştırma ve inceleme işlemleri bulunmamaktadır. Bu sayede diğer sistemlere göre daha kısa sürede belge alınabilmektedir.

Faydalı model buluş sahibine 10 yıl süreli bir koruma sağlamaktadır. Buluşların patent ve faydalı model ile koruma altına alınması; buluş sahibinin belirli bir süre buluş üzerinde hak sahibi olmasının yanı sıra, araştırma ve geliştirme faaliyetleri süreci boyunca harcadığı zamanın, emeğin ve ekonomik harcamaların çalınmasına engel olmaktadır.

Türkiye’de patent vermek için tek yetkili kuruluş Türk Patent Enstitüsü’dür. Enstitü ulusal başvurular sonucunda patent verebileceği gibi EPC ve PCT adı verilen bölgesel ve uluslar arası başvuru sistemleri için de patent tescil işlemlerini yürütmektedir. Ayrıca Türk Patent Enstitüsü ülkemizde yapılacak bölgesel ve uluslar arası başvurular için “kabul ofisi” olarak da hizmet vermektedir.

Tüm buluşların patent alması mümkün müdür?

Bir buluşa patent verilebilmesi için o buluşun yeni, tekniğin bilinen durumundan farklı ve sanayiye uygulanabilir olması gerekmektedir. Yani; keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları, zihni, ticari ve oyun faaliyetlerine ilişkin plan, usul ve kurallar, edebiyat ve sanat eserleri, bilim eserleri, estetik niteliği olan yaratmalar, bilgisayar yazılımları, bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile teknik yönü

bulunmayan usuller, insan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi tedavi usulleri ile insan, hayvan vücudu ile ilgili teşhis usullerine, konusu kamu düzenine veya genel ahlaka aykırı olan buluşlara, bitki veya hayvan türlerine veya önemli ölçüde biyolojik esaslara dayanan bitki veya hayvan yetiştirilmesi usullerine patent verilmemektedir.

Bir ürünün patentli olup olmadığı nasıl anlaşılacaktır?

Bir ürünün patentli olup olmadığı, ürün üzerinde patent numarasının belirtilmiş olmasıyla anlaşılır. Bu numara, istemeden oluşabilecek patent ihlali durumlarını önleyecektir. Bununla birlikte, patentli olmadığı halde bir ürüne patentli olduğunu ifade eden bir işaret konulması ya da patent hakkı süresi dolduğu halde patentli olduğunu belirtilmesi suçtur.

Buluşunuzun yeni olup olmadığını nasıl anlarsınız?

Bir buluşun yeni olup olmadığını araştırmak için yayınlanmış patentler ve diğer dokümanlar üzerinden araştırma yapılabilir. Bunun için Avrupa Patent Ofisi'nin patent araştırma sitesi olan <http://ep.espacenet.com> sitesinden, Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı, WIPO'ya ait <http://www.wipo.int> sitesinden ve ABD Patent Ofisi'ne ait <http://www.uspto.gov> sitesinden veya ücret karşılığında TPE'de kayıtlı patent listelerinden faydalanmak mümkündür.

Patent başvuru süreci nasıl işler?

Türk Patent Enstitüsü'ne, Enstitü tarafından belirtilen usule uygun olarak yapılan başvuru neticesinde, başvuru sahibine başvurusunun alındığı ve sicile kaydedildiği şekli inceleme sonucu ile birlikte bildirilir. Şekli şartları sağlamayan başvurulara eksikliklerini giderebilmeleri için üç ay süre verilir. Bu süre içerisinde şekli eksiklikler giderilmezse başvuru reddedilmiş sayılır.

Şekli şartlara uygun başvurular için, başvuru sahibinden, başvuru tarihinden veya başvuruda rüçhan hakkı talep edilmişse, rüçhan tarihinden itibaren on beş ay içinde Enstitüye tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma talebinde bulunulması ve ilgili ücreti ödemesi hususunda bildirimde bulunulur. Araştırma talep edilmemesi veya araştırma ücretinin ödenmemesi halinde ise başvuru geri alınmış sayılır.

Başvuru sahibinin, tekniğin bilinen durumu ile ilgili araştırma yapılması talebinden sonra, TPE veya uluslararası niteliği tanınmış anlaşmalı araştırma raporu düzenlenir. Araştırma, raporu düzenlendikten sonra, başvuru sahibine tebliğ edilir. Tebliğ tarihinden itibaren üç aylık bir süre içerisinde başvuru sahibinin incelemeli ya da incelemesiz patent sistemlerinden hangisini tercih ettiğini bildirmesi gerekir. Başvuru sahibinin, üç ay içerisinde tercihini bildirmemesi halinde, incelemesiz sistemi tercih ettiği kabul edilir. İncelemeli sistem tercih edildiğinde inceleme raporu aşamasından sonra 1-3 kez başvuru reddedilir ya da tescil edilir. İncelemesiz sistem tercih edilirse, doğrudan incelemesiz patent belgesi verilir.

Rüçhan Hakkı nedir?

Eğer buluşun birden fazla ülkede korunması istenirse, ilk patent başvurusunun herhangi bir ülkede yapılması tarihinden itibaren 12 aylık bir süre içerisinde aynı buluş için başka bir ülkede başvuru yapma hakkından yararlanılabilir. Buna rüçhan hakkı denir.

Başvuru sahibi, yararlanmak istediği rüçhan hakkını ya başvurusu ile birlikte veya başvuru tarihinden itibaren iki ay içerisinde talep eder. Bununla ilgili rüçhan hakkı belgesini, patent başvurusu tarihinden itibaren üç ay içerisinde vermediği takdirde rüçhan hakkından yararlanma talebinde bulunulmamış sayılır.

Yıllık aidat

Herhangi bir bildirim gerek duyulmaksızın başvuru sahibi koruma süresi boyunca, Türk Patent Enstitüsü'ne yıllık ücretlerini düzenli olarak ödemek zorundadır. Yıllık ücret vade tarihinde ödenmezse altı aylık süre içinde ek ücretle birlikte ödenir. Altı aylık süre içinde de ödenmediği takdirde, patent hakkı sona erecektir. Patent başvuru aşamasındaysa, başvuru geçersiz sayılacaktır.

Türkiye'de alınmış bir patent başka ülkelerde de geçerli midir?

Türkiye'de alınmış bir patent sadece Türkiye içinde sahibine hak sağlamaktadır. Başka ülkelerde de patent hakkı elde edilmek isteniyorsa, her ülkeye ayrı ayrı başvuruda bulunulabilir ya da uluslararası başvuru sistemi olan PCT (Patent İşbirliği Anlaşması) veya bölgesel başvuru sistemi olan EPC (Avrupa Patent Sözleşmeli) aracılığıyla başvuru

yapılabilir.

Yabancı ülkelerde patent/faydalı model başvurusunda bulunmak isteyenler nasıl başvuru yapabilir?

Yurt dışında patent/faydalı model başvurusunda bulunmak isteyen başvuru sahipleri, bu ülkelerin her birinde, o ülkenin sistemine uygun bir şekilde ve o ülkenin dilinde hazırlanmış başvuru dosyaları hazırlamak zorundadır. Ancak, Türkiye'de de 01.01.1996 tarihinde yürürlüğe giren Patent İşbirliği anlaşması uyarınca birden fazla ülkede buluşlarını koruma altına almak isteyen başvuru sahipleri, tek bir başvuru ile PCT'ye üye ülkelerin tamamında veya bir kısmında patent başvurusu yapabilmektedirler.

Patent/Faydalı Model başvurusu ve tescil belgeleri üzerindeki tasarruflar nelerdir?

Patent/faydalı model başvurusu ya da patent/faydalı model devredilebilir, lisans sözleşmesi yoluyla kiralanabilir, veraset yoluyla varislere intikal edebilir ya da rehin edilebilir.

Patent hakkının ihlali durumlarında ne yapılmalıdır?

Patent hakkı ihlal edilen patent sahibi, ihtisas mahkemeleri olarak hizmet veren “Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemeleri” ile “Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemeleri”ne başvurabilir. Eğer bulunulan ilde bu mahkemeler yoksa, asliye hukuk ve asliye ceza mahkemelerine başvurulması gerekir.

Ülkemizde şu ana kadar İstanbul’da 5, Ankara’da 4, İzmir’de 1 olmak üzere toplam 10 adet ihtisas mahkemesi kurulmuştur.

Patent Başvuru Destekleri

Türkiye’nin ulusal ve uluslararası patent başvurularının sayısının artırılması, kişilerin patent başvurusuna teşvik edilmesi ve ülkemizde fikri ve sınai hakların tescili yönünde bilinçlenmeye katkıda bulunulması amacıyla TPE ve TÜBİTAK tarafından “Patent Teşvik Sistemine Yönelik İşbirliği Protokolü” imzalanmıştır. Söz konusu destekten tüm T. C. vatandaşları veya Türkiye sınırları içerisinde faaliyet gösteren, Türk hukukuna göre kurulmuş ve Türk tabiiyetinde olan şirketler, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları yararlanabilirler.

Bu kapsamda, patent başvuruları, destek miktar ve çeşitlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Aşama: Ulusal patent başvuruları;
 - Patent başvuru tarihi, 23.08.2006 veya daha sonraki bir tarih olmalıdır.
 - Teşvik başvurusunun yapıldığı tarihten sonraki harcamaları kapsar.
2. Aşama: Uluslararası (PCT/TRO veya PCT) veya bölgesel (EP/TRO veya EP) patent başvuruları (ilk başvuru aşaması);
 - Uluslararası veya bölgesel patent başvuru tarihi, 23.08.2006 veya daha sonraki bir tarih olmalıdır.
 - Uluslararası veya bölgesel patent başvurusu esnasında yapılan ilk harcamayı (başvuru ücreti, araştırma raporu ücreti, vs.) kapsar.
3. Aşama: Uluslararası (PCT/TRO veya PCT) veya bölgesel (EP/TRO veya EP) patent başvuruları (araştırma raporu sonrası);
 - Ulusal aşamada tescile bağlanmamış veya patenti onaylanmamış olmalıdır. (başvuru tarihi sınırı yok)
 - Teşvik başvurusunun yapıldığı tarihten sonraki harcamaları (inceleme raporu düzenleme, ulusal faza giriş vb. ücretleri) kapsar.

Destek Miktarları ve Şekilleri

1. Aşama: Ulusal patent başvuruları için;
 - TPE hesabına 3.000 YTL, geri ödemesiz
 - Başvuru sahibi hesabına 450 YTL, geri ödemesiz (ulusal patent başvurusu vekil aracılığıyla yapıldıysa)
2. Aşama: Uluslararası veya bölgesel patent başvurularının ilk aşamasındaki ücretler için;
 - Başvuru sahibi hesabına 3.000 YTL, geri ödemesiz

AR&GE BÜLTEN 2008 NİSAN - SEKTÖREL

- Başvuru sahibi hesabına 450 YTL, geri ödemesiz (uluslararası/bölgesel patent başvurusu vekil aracılığıyla yapıldıysa)

3. Aşama: Uluslararası veya bölgesel patent başvurularının araştırma raporundan sonraki işlem ücretleri için;

- Başvuru sahibi hesabına Jüri tarafından belirlenecek miktarda (üst sınır 100.000 YTL), geri ödemeli

Teşvik başvurusunun aşağıdaki adreslere yapılması mümkündür:

- TÜBİTAK Fikri Haklar Ofisi (Tunus Cad. No:80 06100 Kavaklıdere/Ankara)
Tel: 0312 468 53 00/2101 E-posta: fho@tubitak.gov.tr
- TÜBİTAK Araştırma Destek Programları Başkanlığı (Tunus Cad. No:80 06100 Kavaklıdere/ANKARA)
Tel: 0312 468 53 00/2765 Faks : 0312 426 92 07

Kaynaklar:

- Türk Patent Enstitüsü, www.tpe.gov.tr